

ЩОДЕННИК ДОСЛІДЖЕННЯ
КОМАНДИ ЗАЛЩИЦЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ
ГІМНАЗІЇ
«ШКІЛЬНІ РОКИ. У ПОШУКАХ
(НЕ)РАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ»

(СІЧЕНЬ – ЛЮТИЙ, 2022 РОКУ)

ЕТАП 1.

2021-2022 навчальний рік розпочався з «гойдалок». Онлайн-навчання змінювалося офлайн-навчанням і навпаки. КОВІД-19 був непередбачуваним. А, отже, наші бажання взяти участь в конкурсі «Радянське минуле. (Пере)осмислення історії» завжди було під загрозою. Ми про нього дізналися

від учителя Василя Григоровича Дякова, який запропонував нашому класові подумати і зголоситися до участі у конкурсі який організують DVV та Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних

дисциплін «Нова Доба» (м. Львів). Отож, ми учні 8 класу, Ілько Юля, Стасюк Яна, Сем'яник Юліана та Шипітка Марта проявили ініціативу, і ним зацікавилися. Учитель детально розповів не тільки про завдання і методику дослідження, але й показав напрацювання попередньої команди, що брала участь у такому конкурсі у 2021 році. І хоч ми не зовсім знаємо радянське минуле, тому що на історії його ще не вивчали, але дізнатися про дитячі та шкільні роки наших педагогів – це було б «круто».

Ми дуже довго чекали, доки вийдемо з карантину, щоб висловити свої ідеї стосовно об'єкту дослідження. І у рідному класі розпочали свою мандрівку у радянське минуле. Для цього провели «мозковий штурм» щодо визначення кола ідей для подальшого дослідження. Поглянувши на підсумкову таблицю, хоч вона була і симпатична), ми розгубились, адже, виявляється так багато охоплює дитинство та юність, що важко вибрати тему, тому що все, нашу думку, було важливим.

ЕТАП 2. Групування ідей.

Ми довго міркували про що запитати педагогів, щоб вони відповіли на непросте питання: «Як їм жилося у Радянському Союзі? І наскільки змінилися їх погляди (і чи змінилися) з життям у незалежній Україні?» По-друге, для нас важливо було ознайомитися в загальному з життям у СРСР. Що впливало на нього? Наскільки воно було щирим та правдивим? Чи наскільки воно було суперечливим? Чи і тим, і тим водночас?

І знову «мозковий штурм». Перелік питань з'явився на дошці не відразу. Але ми з задоволенням презентуємо нашу роботу. Отож, якщо враховувати, що попередня гімназійна команда знайомилася зі шкільним життям 1970-1980-х років наших педагогів, ми вирішили трохи заглибитися у радянське минуле. І на сьогодні серед наших педагогів є ті, які навчалися у далеких 1960- початку 1970-х роках. Це покоління наших дідухів та бабусь.

Що робило їх у дитячі роки щасливими? Питання торкалися дошкільних років, потім шкільних. Але банально про форму та про уроки не дуже хотілося

говорити. Вони нам і так надоїдають сьогодні)). Ми хотіли дізнатися про те, що запам'яталося, відклалося назавжди у пам'яті вже поважних людей на рівні емоцій та почуттів. І чому?

Але це, на нашу думку, виявилась не дуже хороша ідея. Занадто широка. **Про що у такому випадку розповідати?** Тоді спробували перевтілитись та побути у ролі дітей 1970-1980-х років... Чому саме цього періоду? Тому що навколо багато живих свідків цього періоду: і брати у них інформацію цікаво та захоплююче. **Що могло їм бути цікаво?** І тут одночасно вигукнули – «Дозвілля та канікули». Вони і в третьому тисячолітті приносять щастя. А що викликало щастя у дітей 1970-1980-х років? Від чого вони щасливілі? Отже, що робило дітей, визначеного нами часу, щасливими? І чи відчували вони оте щастя?

ЕТАП 3. Обговорення шляхів збору інформації.

Ми, учасники групи, розраховували на те, що дізнаючись про дитячі роки своїх батьків, нам стане все зрозумілим і однозначним.

Визначили наступні шляхи збору інформацій:

- аналіз видань місцевого краєзнавця, заступника директора з навчально-виховної роботи Заліщицького аграрного коледжу ім. Є Храпливого Сопилюка Михайла Васильовича (1957 р.н.) про функціонування навчального закладу у період з кінця ХІХ століття і до сучасності, «Заліщики: роки, події, люди» (том 2), де описуються події з 1925 по 2014 роки;

- огляд та наліз експозицій, присвячених радянському періоду, Заліщицького краєзнавчого музею та розмова з директором Віталієм Каспруком;

- інтерв'ю з учителями Заліщицької державної гімназії Ольгою Дорошук-Середюк (1952 р.н.), Ольгою Горобець-Царьовою (1954 р.н.);

- знайомство та аналіз світлин з їх родинних архівів з тем «Освіта. Дозвілля школярів».

- опрацювання матеріалів сторінки у соціальних мережах «Люблю Заліщики - Love Zalischyky - Lubię Zaleszczyki !» (покликання: <https://www.facebook.com/groups/143231655708060>)

ЕТАП 4. Збір матеріалів

У січні 2022 року ми розпочали збирати та досліджувати історичні джерела. Упродовж другої декади січня ми опрацьовували тексти та світлини з видань Михайла Сопилюка, які стосувалися теми.

Окремо варто відмітити ознайомлення з книгою **Ярослава Грицака «Подолати минуле: глобальна історія України»**. Звичайно, для нас, учнів 4(8) гімназійного класу всю її прочитати та зрозуміти складно. Але наш керівник Василь Дяків запропонував деякі цитати з розділу «Повоєнна Україна».

Наприклад, *«Радянська версія минулого була вигідна бо ховала травми минулого. Той, хто про них нічого не знав, міг бачити світ у феєричній перспективі – як казку про боротьбу комуністичного добра з капіталістичним злом, яка врешті-решт закінчиться перемогою над цим злом у світовому масштабі. Радянські люди, будуючи комунізм, могли почуватися особисто причетними до цієї перемоги. Невідповідність уявлень та реальності пояснювали тимчасовими труднощами. Заради майбутнього їх варто перетерпіти – як це робило попереднє покоління, винісши на своїх плечах тягар війни з нацизмом. Це була радянська версія ідеї поступу. Особливо сильне коріння вона пустила серед молодих людей, які не бачили іншої реальності, окрім радянської. У Радянському Союзі дійсно можна було мати щасливе дитинство. Майже кожен з нас, хто народився в СРСР, пам'ятає те почуття щастя, яке навіювали вчителі в молодших класах, - щастя, що ми народилися саме тут, а не на заході, де діти живуть у злиднях і де їх жорстоко експлуатують капіталісти. Умовою нашого щастя було незнання усього того, що сталося зі старішими поколіннями.*

Неясно було, однак, як довго вдасться утримувати суспільство у такому стані. Майже в кожній сім'ї були свої родинні історії, які не відповідали радянській версії минулого. Хоча дітей заради їхньої безпеки й психічного здоров'я оберігали від цих історій, вони так чи інакше довідувалися про все, коли виростали. Логічно припустити, що люди тим менше думають про страшне минуле, чим більше їхнє життя не дає їх для цього приводу. Приклад повоєнної Західної Європи показував, що все може бути якраз з точністю до навпаки. Незручні питання щодо минулого почало ставити покоління, яке особисто не зазнавало масового насильства, - покоління, яке увійшло у дорослий вік у 1960-х роках» (сторінка 343)

*«Одним з основних противників радянської влади, - на думку **Ярослава***

***Грицака**, - був щоденний побут, Радянська система могла запустити ракети у космос, але не могла зібрати колгоспну картоплю й доставити в міські магазини. Постійний брак товарів щоденного вжитку – славнозвісний дефіцит – залишався характерною ознакою радянського життя як довоєнних, так і повоєнних десятиліть. Різниця полягала в тому,*

що і після війни, і «відлиги» СРСР не був таким закритим, як перед війною. У Залізній завісі були пробоїни – закордонні фільми чи імпортовані товари – через

які проглядалися вищі стандарти життя на Заході. Це породжувало масовий консюмеризм, який, в свою чергу, підривав легітимізацію комуністичної системи – адже комунізм обіцяв краще життя» (сторінки 356 – 357).

Керівник пояснив незрозумілі слова «консюмеризм», «відлига», «капіталісти», «Залізна завіса», «легітимізація». Це дало змогу зрозуміти, про що питати під час проведення інтерв'ю з нашими педагогами.

Другою сходинкою стало відвідання Заліщицького краєзнавчого музею, де директор, випускник Заліщицької гімназії 2002 року, Віталій Каспрук ознайомив нас з експозиціями, присвяченими періоду 1960-1970-х років. Для нас вони видавалися бляклими, адже оформлення відповідних стендів сягало кінця 1970-х років.

Ми ознайомилися зі стендами, які відображали діяльність закладів освіти у 60-70-х роках ХХ століття. Директор краєзнавчого музею розповів про успіхи школи ім.Осипа Маковея м. Заліщики, про досягнення учнівської молоді у всіх сферах життя району, відомих педагогів та учнів міста та району.

І все було б добре, якби... У цьому місці у нас відбулися здавалося б непереможні труднощі. А так все добре починалося! З 21 січня 2022 року Заліщицька державна гімназія увійшла в онлайн-навчання. Скільки воно триватиме ми не знали. А тому хвилювалися, щоб встигнути виконати таку цікаву та захоплюючу роботу. Адже залишилася найвідповідальніше завдання – взяти у педагогів інтерв'ю.

Але ми мали іншу цікаву роботу. Ознайомитися з матеріалами сторінки «Люблю Заліщики - Love Zalischyky - Lubię Zaleszczyki!» у соціальній мережі фейсбук. Там багато світлин різних періодів: від австрійського та польського періоду першої третини ХХ століття і до сучасності. Але нас цікавили світлини саме зі шкільного життя 1960-1970-х років. Як виглядала школа, учні, заходи, які проводилися у них? Побачили прізвища знайомих людей...

Під час перебування на онлайн-навчанні ми розробили питання та погодили їх з керівником. Наступною відповідальною справою стали інтерв'ю з людьми, дитинство та шкільні роки яких проходило у 1960-70-і роки.

1. Коли і де ви народилися? У якій сім'ї? Як проходило Ваше дитинство?
2. Яке шкільне життя було у Вас? Що і чому найбільше запам'яталося з Вашого шкільного життя. Педагоги, друзі-однокурсники, невивчені чи вивчені уроки, оцінки, потаємні мрії чи...

3. Як вас виховували у школі? Які педагоги були: добра, вимогливі, поблажливі? Як ви навчалися і що робили в позаурочний час? Адже, крім домашніх завдань були і домашні обов'язки?

4. *Ми чули, що часто у школі розповідали та виховували на одних – комуністичних ідеалах, а вдома були інші традиції, звичаї, цінності. Чи траплялося таке у вас? Можливо, ви пам'ятаєте, які почуття були під час таких ситуацій?*

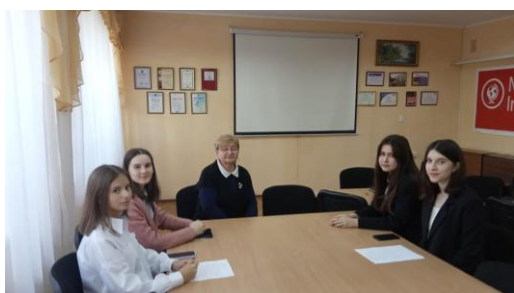
5. *Які цінності виховували у вас родина та школа? Наскільки вони були співвідносні? Чи, можливо, суперечливі?*

6. *Чи змінилося Ваше ставлення до дитячих років (дитячих спогадів) упродовж життя? У чому саме? Як саме? Наскільки Ви у дитинстві розуміли правду чи неправду комуністичного виховання?*

І ось нарешті **7 лютого 2022 року** ми повернулися до нормального навчання.

Спочатку ми організували інтерв'ю з нашим класним керівником, учителем української мови та літератури, Середюк Ольгою Афанасіївною, 1952 року народження. На жаль, фотоархіви, які запропонувала нам, виходили за межі досліджуваного періоду. Одні світлини були післявоєнного періоду, інші – початку її вчителювання.

Наступна педагогиня, яка давала інтерв'ю, – вчителька німецької мови, заслужений працівник освіти України Царьова Ольга Степанівна.

Інтерв'юерки були дуже привітними. Цікаво розповідали про своє життя: від дитячого садочка до закінчення школі і навіть трохи далі.

Щось нас дивувало, чимось ми захоплювалися, особливо коли дивилися в їх очі, які світилися від щастя, щось нас обурювало, а чогось ми не могли зрозуміти. Така поліфонія для нас була і звичайною справою, і незвичною водночас. Та це не можемо так переказати, як зробили наші педагоги. Краще подивіться самі і переконайтеся)

Ми спробували якимось чином систематизувати отриману інформацію. Обговоривши, прийшли до наступної структури:

- 1) про дозвілля дітей та молоді за межами школи;
- 2) про канікули;
- 3) про цікаве у житті дітей.

Перед нами постали непрості завдання: «Оцінити наскільки джерела інформації були об'єктивними? Наскільки дорослі люди, які давали нам інтерв'ю, були по-справжньому радянськими, живучи у Радянському Союзі».

У роботі ми декілька разів редагували текст, враховуючи те, як інтерв'юери подавали нам інформацію. Наприкінці ми, опираючись на власний досвід, зробили висновки щодо того, що ж таке радянська ідентичність того періоду. наскільки і чому щасливими були діти тієї епохи.

Тоді перед нами постали наступні виклики: як саме презентувати наш підсумок і що робити далі...

З першого питання думки розійшлися. Одна хотіла зробити презентацію, інша - відео, ще інший – надіслати своєрідний творчий підсумковий звіт. Під час обговорення погодилися, що презентація не дасть змогу повністю відобразити результати дослідження, адже найчастіше у ній виставляються світлини і обмежений текст, а для пояснення необхідно додати виступ. Тому прийняли колективне рішення підготувати підсумковий звіт та відео.

Що робити далі?

Відео розмістили у ютубі і запропонували переглянути його гімназістам, педагогам, батькам як самостійно, так і під час виховних заходів. А після того обговорити.

Запропонувати педагогам (і не тільки) дати інтерв'ю про свої дитячі роки і з їх дозволу опрацювати їх світлини та інші історичні джерела.

І наступним кроком підготувати та видати або електронну, або паперову книгу спогадів «(Не) радянська ідентичність», у якій зібрати інформацію від людей, з якими ми спілкувалися.